

Dypdykk

Konsekvenser av koronapandemien for lærlingene

Mange lærlinger har vært permittert eller har fått en annerledes læretid. Det har blitt litt færre nye lærlinger, men interessen for lære plass er fortsatt stor.

STATISTIKK | Sist endret: 22.06.2021

Hovedfunn

Flere tall om fagopplæringen

- Andel søkere som har fått lærekontrakt
- Antall lærekontrakter
- Antall fag- og svennebrev

- På det meste var hver tiende lærling permittert som følge av koronapandemien.
- Pandemien har i liten grad preget lærlingenes trivsel på arbeidsplassen, men innholdet i opplæringen er endret for noen fag.
- Koronasituasjonen har trolig ført til at færre praksiskandidater har tatt fagprøven.
- Nedgang i antall nye lærlinger og andelen som får læreplass siste år.

Pandemien har rammet bransjer og fylker ulikt

Mange virksomheter har hatt utfordringer som følge av koronapandemien, men det har variert hvor mye lærlingene og lære kandidatene har vært berørt. Noen har opplevd få endringer, mens andre har måttet tilpasse seg endringer i arbeidshverdagen eller har blitt permittert. Noen har også mistet læreplassen sin på grunn av pandemien. Både utdanningsprogram og geografi har påvirket hvor berørte lærlingene har vært.

Mange permitterte lærlinger

Siste uken i april 2020 var hver tiende lærling permittert som følge av koronapandemien. Lærlinger innen restaurant- og matfag og design og håndverk har vært hardest rammet. Permitteringene i design og håndverk gjelder primært frisører.

På det meste var 10 prosent av lærlingene permitterte.

På det meste var omtrent halvparten av lærlingene i restaurant- og matfag og design og håndverk permittert. I den tidlige fasen av pandemien måtte blant annet restauranter og frisørsalonger holde stengt, noe som forklarer de høye permitteringstallene.

Permitterte lærlinger og lære kandidater

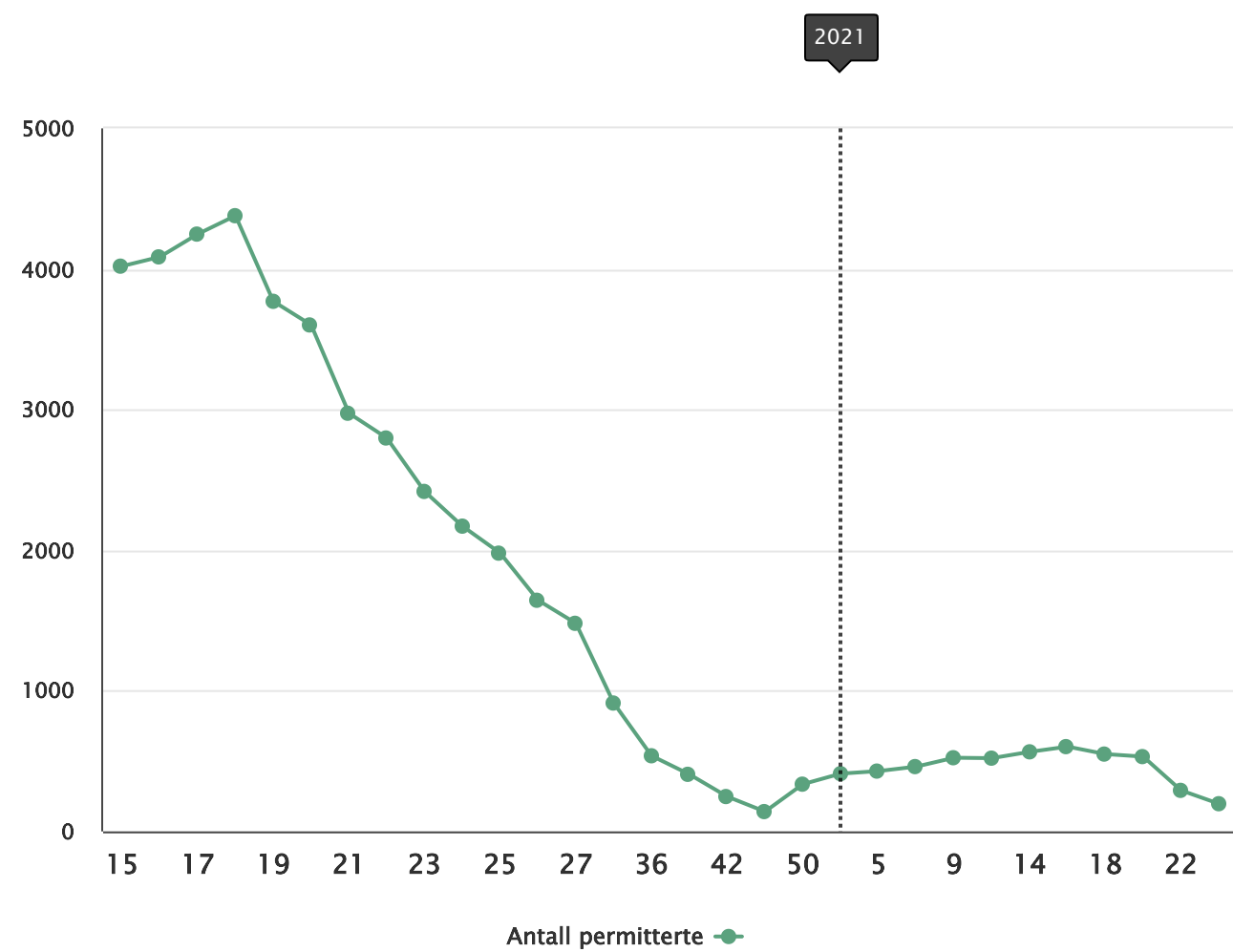
Utdanningsdirektoratet har siden våren 2020 hentet inn tall på permitterte og oppsagte lærlinger. Tallene omfatter både lærlinger og lære kandidater. Antall permitterte inkluderer også de som er delvis permittert.

Lærlinger har inngått en lærekontrakt med en bedrift, og har som mål å oppnå fag- eller svennebrev.

Lærekandidater har inngått en opplæringskontrakt med en bedrift, og tar sikte på å oppnå kompetansebevis, som er mindre omfattende enn fag- og svennebrev.

Situasjonen for de permitterte lærlingene innen design og håndverk løste seg ganske raskt da frisørsalongene kunne åpne igjen i slutten av april 2020, og i løpet av én enkelt uke fikk 320 lærlinger komme tilbake på jobb. For restaurant- og matfag gikk det saktere. Det ble en gradvis bedring sommeren og høsten 2020, men så kom det en ny runde da deler av samfunnet igjen stengte ned nærmere jul. I løpet av en måneds tid gikk antallet permitterte innen restaurant- og matfag fra 48 til 250. Oslo stod for en stor del av disse, og både i Oslo og flere andre steder måtte restauranter stenge. Stengte restauranter og spisesteder kombinert med skjenkestopp er antakeligvis hovedgrunnene til at antall permitterte økte innen restaurant- og matfag.

Antall permitterte lærlinger og lærekandidater, 2020 og 2021

Kilde: [Utdanningsdirektoratet](#)

Antall permitterte	
15	4 020
16	4 086
17	4 248
18	4 379
19	3 770
20	3 602
21	2 974
22	2 798
23	2 418
24	2 171
25	1 979
26	1 644
27	1 480
34	913
36	538
38	406
42	248
46	141
50	336
3	411
5	429
7	461
9	524
11	521
14	566

Antall permitterte	
16	603
18	550
20	532
22	292
24	197

I midten av mars 2021 ble det igjen tydelig hvordan permitteringer følger smitteverntiltak i samfunnet. Da de fleste butikkene i Viken måtte stenge ned, økte tallet på permitterte innen service- og samferdsel, og spesielt i salgsfaget.

Siden vendepunktet i november 2020, fortsatte antall permitteringer å stige frem til slutten av april 2021, da det var 603 permitterte på landsbasis. Restaurant- og matfag stod for omtrent 70 prosent av permitteringene. Fra mai og frem mot sommeren 2021 har antall permitteringer sunket igjen, etter hvert som samfunnet gradvis gjenåpnet. Ved rapporteringen i midten av juni 2021 var det totalt 197 permitterte, hvorav 118 var innenfor restaurant- og matfag.

Noen lærlinger har også mistet lærelassen sin på grunn av koronapandemien. Rapporteringen fra fylkeskommunene viser at nærmere 60 lærlinger har blitt sagt opp som følge av pandemien siden 1. mars 2020. Disse kan ha fått seg en ny lære plass eller gått opp til fagprøven i etterkant.

Opplæringskontorer har tatt større ansvar

Over halvparten av opplæringskontorene oppgir at permitterte lærlinger fikk et alternativt opplæringstilbud, viser en undersøkelse gjennomført av Fafo (Andersen mfl. 2021). Flere opplæringskontorer rapporterer også om at de har tatt en større del av opplæringen for lærlinger enn vanlig, enten på grunn av permitteringer eller fordi lærlingene ikke hadde mulighet til å få tilstrekkelig variert opplæring i bedriften (Andersen mfl. 2021). At opplæringskontorene har tatt et ekstra ansvar for lærlingenes situasjon under pandemien kan ha bidratt til at permitterte lærlinger kunne fullføre læretiden og at ikke flere lærlinger mistet lærelassen på grunn av koronapandemien.

Opplæringskontor

Flere bedrifter kan gå sammen om å gi lærlinger og lærekandidater læretid i bedrift. Dersom bedrifter organiserer seg på denne måten, blir det kalt et opplæringskontor. Hver bedrift som inngår i opplæringskontoret, må være godkjent som lærebedrift. Denne lærebedriften blir da en medlemsbedrift i opplæringskontoret. Lærlingen og lærekandidaten inngår kontrakt med opplæringskontoret, som er juridisk ansvarlig for kontrakten. 8 av 10 lærlinger har en kontrakt som er tegnet gjennom et opplæringskontor.

Lærlingene trives og er motivert

Til tross for tidvis nedstengning og permitteringer viser Lærlingundersøkelsen 2020 at lærlingene i stor grad trives på arbeidsplassene sine, og at trivselen og motivasjonen ikke har gått ned. 85 prosent av lærlingene trives i nokså stor eller svært stor grad på arbeidsplassen. Lærlingundersøkelsen går kun til de som har vært i lære i minst 11 måneder, og forteller derfor ikke om hvordan det var å være ny lærling under pandemien.

Lærlingundersøkelsen

Lærlingundersøkelsen er en årlig undersøkelse som gir lærlinger og lærekandidater mulighet til å si hvordan de har det på arbeidsplassen. Utvalget til undersøkelsen gjøres blant lærlinger og lærekandidater som har vært minst 11 måneder i lære per 1. oktober. Undersøkelsen gjennomføres i perioden 15. oktober til 20. desember.

Funn fra Lærlingundersøkelsen

I en undersøkelse blant opplæringskontorene rapporterer halvparten av kontorene om at læringsmiljøet for lærlingene i mange bedrifter i stor grad er som før (Andersen mfl. 2021). Undersøkelsen viser likevel at en del lærlinger har fått mindre varierte arbeidsoppgaver, det gjelder spesielt lærlingene innen helse- og oppvekstfag.

Helse- og oppvekstfag omfatter lærlinger som jobber i barnehager, skoler og SFO, og i hjemmetjenesten og ved helse- og omsorgsinstitusjoner. Innen disse områdene er det iverksatt mange tiltak under pandemien, slik som for eksempel mindre grupper og strengere adgangskontroll, som kan ha påvirket arbeids- og læremiljøet.

Fafo fant også at situasjonen for noen bedrifter har ført til lavere bemanning og dermed mindre tid for instruktører til å følge opp lærlinger og lærekandidater. For erfarne lærlinger kunne dette gi en mulighet for mer selvstendig arbeid, mens det for ferskere lærlinger kunne være mer negativt (Andersen mfl. 2021). En del

opplæringskontorer meldte også at de hadde lærebedrifter hvor instruktørene hadde fått mer tid til veiledning under pandemien (Andersen mfl. 2021).

Flere tiltak gjorde det mulig å gjennomføre fag- og svenneprøver våren 2020

Strengt smitteverntiltak gjorde det vanskelig å få gjennomført fag- og svenneprøver våren 2020. Det var blant annet utfordrende å få samlet medlemmene av prøvenemndene og finne et passende sted til å gjennomføre prøvene (Andersen mfl. 2021). Det ble avlagt betydelig færre fag- og svenneprøver i mars og april 2020 enn året før. I perioden juni til september ble det imidlertid avlagt flere prøver enn i 2019, noe som tyder på at en del av kandidatene som ikke fikk tatt prøven i mars og april, fikk tatt prøven senere. Totalt sett ble det likevel avlagt 3 prosent færre fag- og svenneprøver i perioden 2019–20, sammenlignet med året før. De siste årene har antall avlagte fag- og svenneprøver økt hvert år, men denne trenden er nå brutt.

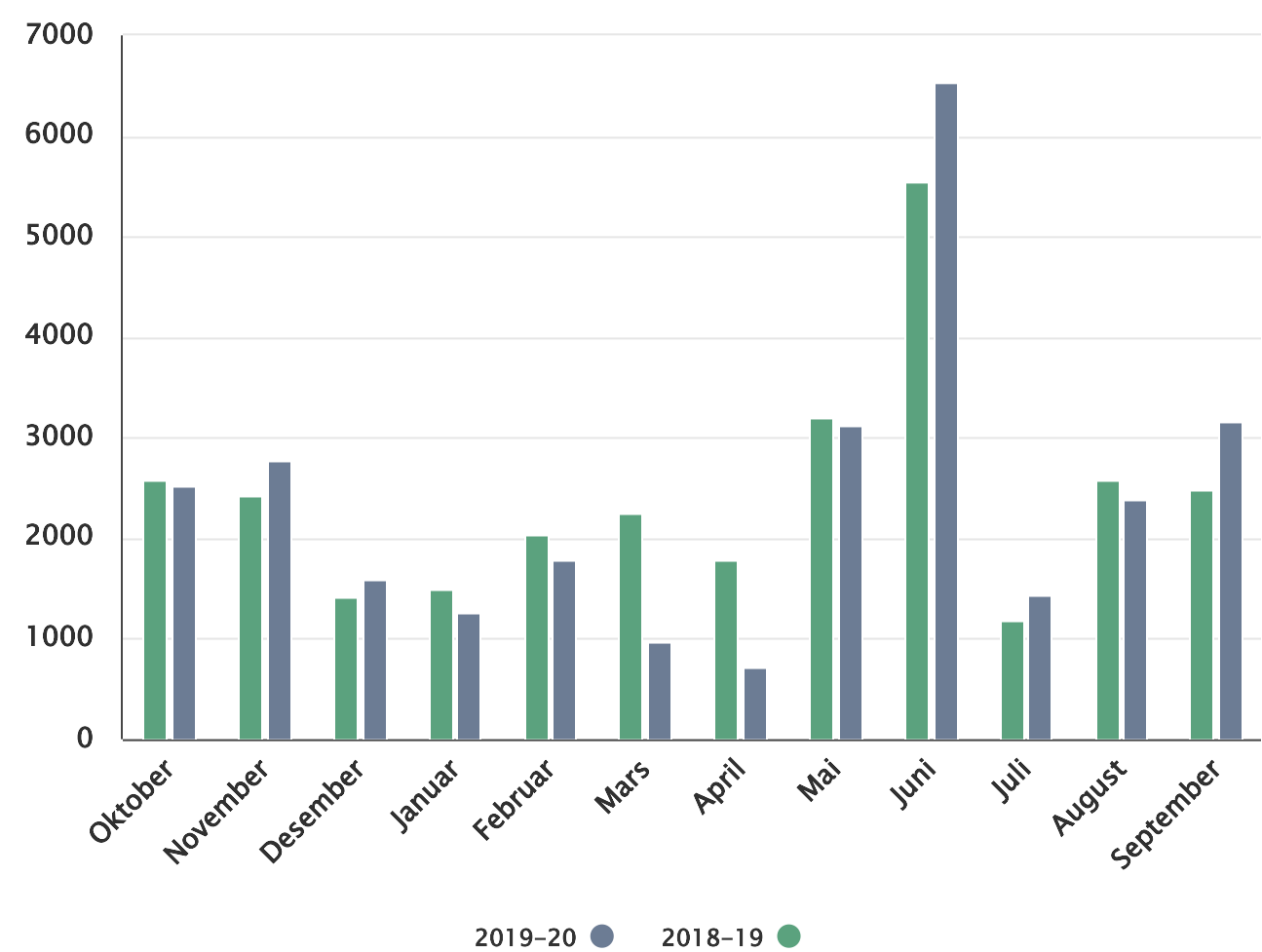

Flere lærlinger tok fag- eller svenneprøven.

Det er praksiskandidatene som står for nedgangen i antall avlagte fag- og svenneprøver. Praksiskandidater er personer som har tilstrekkelig arbeidserfaring til å gå opp til fag- eller svenneprøve uten læretid. 1 400 færre praksiskandidater tok fag- eller svenneprøven i 2019–20. Dette tilsvarer en nedgang på 14 prosent fra året før. Det kan derfor se ut som at fylkeskommunene prioriterte lærlingene slik at de fikk gjennomført prøven til tross for noen forsinkelser.

Andelen kandidater som bestod fag- eller svenneprøven var på nivå med tidligere år og ser ikke ut til å være påvirket av koronapandemien.

Antall avlagte fag- og svenneprøver fordelt på måned, 2018–19 og 2019–20

Kilde: Utdanningsdirektoratet

	Oktober	November	Desember	Januar	Februar	Mars	April	Mai
2018-19	2 580	2 419	1 421	1 495	2 045	2 254	1 779	3 000
2019-20	2 522	2 771	1 596	1 258	1 777	979	713	3 000

Intervjuer med fagopplæringssjefer og yrkesopplæringsnemnder tyder på at prøvenemndene og fylkeskommunene la inn stor innsats for å få gjennomført fag- og svenneprøver uten for store forsinkelser (Andersen mfl. 2021). Myndighetene ga også unntak fra enkelte krav til gjennomføringen av fag- og svenneprøver fra 30. april 2020 (Regjeringen 2020), som bidro til at det var enklere å gjennomføre prøvene.

1 av 3 opplæringskontor oppgir likevel at en eller flere av deres lærlinger fikk fagprøven utsatt som følge av koronapandemien (Andersen mfl. 2021). De fleste prøvene ble forsinket med en til to måneder, mens noen prøver ble utsatt i mer enn to måneder (Andersen mfl. 2021).

Tiltak for fagopplæringen i forbindelse med koronapandemien

Forskriftsendring for at flere kunne gjennomføre fag- og svenneprøven våren 2020

Fra 30. april 2020 ble det fastsatt en forskriftsendring, som blant annet ga:

- Midlertidig unntak fra kravet om å fullføre læretiden etter bestått prøve.
- Midlertidig unntak fra kravet til omfang av opplæring i bedrift før man kan oppmeldes til prøven for de som har vært permittert eller oppsagt. Kandidaten må samtykke til tidlig oppmelding.
- Midlertidig unntak fra kravene om at hele prøvenemnda er til stede.

[Les mer om endringene i pressemelding nr: 88, 2020.](#)

Litt færre nye lære plasser

Det var en bekymring for at usikkerheten i arbeidsmarkedet som følge av koronapandemien ville påvirke inntaket av lærlinger. Koronapandemien kan ha bidratt til at bedrifter i noe mindre grad tar inn nye lærlinger enn tidligere, for eksempel på grunn av mindre aktivitet i næringen eller at smittevern hensyn gjør at det virker mer

krevende å ta inn en lærling (Andersen mfl. 2020). Både tall over andel søkere som har fått lærekontrakt og antall nye lærlinger kan si noe om inntaket av lærlinger er påvirket.

Færre søkere fikk læreplass i 2020

I 2020 var det nærmere 28 800 søkere til læreplass. 79 prosent av dem fikk en lærekontrakt eller opplæringskontrakt innen utgangen av året. Dette er en nedgang på 2 prosentpoeng fra 2019. Nedgangen kan tyde på at koronapandemien gjorde det litt vanskeligere å få læreplass i 2020.

Nedgangen var størst i restaurant- og matfag, med 5 prosentpoeng. Dette er også utdanningsprogrammet som har vært hardest rammet av permitteringer.

6 060 søkere sto uten en læreplass ved utgangen av 2020, som er 670 flere enn i 2019. Tidligere analyser har vist at en stor del av søkerne som står uten læreplass, er i annen videregående opplæring eller får læreplass ved et senere tidspunkt (Utdanningsspeilet 2018).

Trenden med stadig flere nye lærekontrakter er brutt

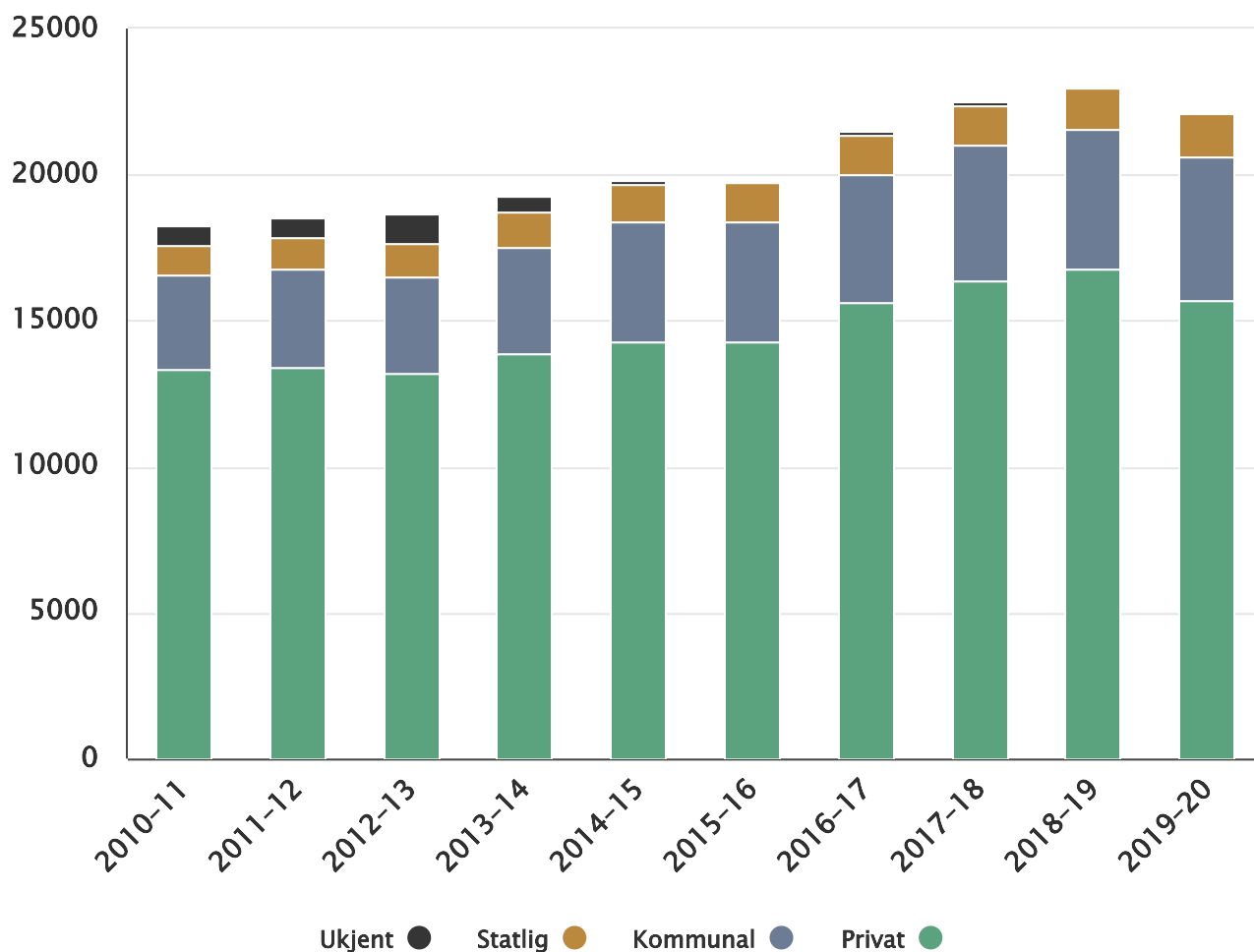
Koronapandemien ser også ut til å ha brutt trenden med et økende antall nye lærekontrakter som vi har sett de siste årene. I 2019–20 var det 22 100 nye lærekontrakter, som er 900 færre enn året før. De siste ti årene har det vært en økning i antall nye lærekontrakter hvert år, men i 2019–20 er det altså en nedgang. Antall nye lærekontrakter er likevel høyere i 2019–20 enn tre år tidligere.

Det ble inngått 900 færre lærekontrakter i 2019–20.

Nedgangen i antall nye lærekontrakter finner vi i hovedsak i privat sektor, der hoveddelen av lære plassene finnes. Det var det derimot en økning i antall nye kontrakter i kommunal og statlig sektor, på henholdsvis 3 og 4 prosent. I privat sektor er lærlingordningen konjunkturavhengig og knyttet til bedriftenes behov for arbeidskraft i langt større grad enn i offentlig sektor (Høst mfl. 2021).

Antall nye lærekontrakter, fordelt på sektor, 2010–11 og 2019–20

Kilde: [Utdanningsdirektoratet](#)

	Privat	Kommunal	Statlig	Ukjent
2010-11	13 369	3 187	1 036	691
2011-12	13 440	3 343	1 075	665
2012-13	13 183	3 331	1 155	1 010
2013-14	13 875	3 625	1 206	547
2014-15	14 257	4 119	1 268	185
2015-16	14 298	4 090	1 340	116
2016-17	15 622	4 409	1 339	134
2017-18	16 372	4 657	1 353	109
2018-19	16 749	4 796	1 405	88
2019-20	15 718	4 919	1 457	36

Nye lærekontrakter

Antall nye lærekontrakter viser hvor mange lærlinger som starter i lære i løpet av ett år. Tallene inkluderer alle kontrakter som har begynt mellom 1. oktober ett år og 30. september året etter. Nye kontrakter 2019–20 er kontraktene som er startet mellom 1. oktober 2019 og 30. september 2020.

Det var også en nedgang i antall nye opplæringskontrakter i 2019–20 sammenlignet med året før. Denne nedgangen har vi imidlertid sett siden 2016–17. Undersøkelsen til opplæringskontorene tyder på at koronapandemien stort sett har rammet lærekandidatene på samme måte som lærlingene, men at det kan ha vært ekstra krevende for noen lærekandidater på grunn av større behov for oppfølging (Andersen mfl. 2021).

7 av 9 utdanningsprogram har færre nye lærlinger enn året før

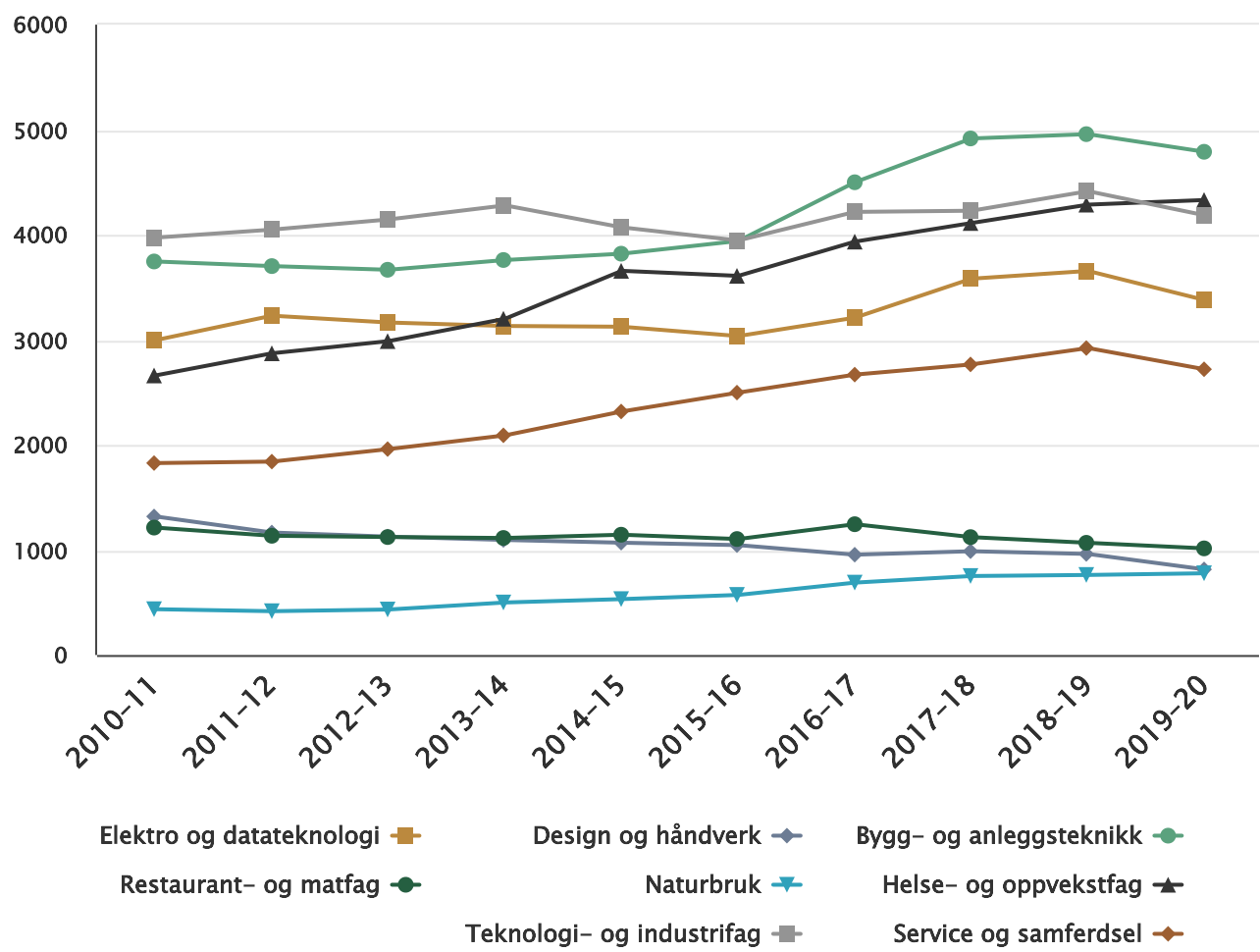
Koronapandemien har rammet bransjer og fylker forskjellig. 7 av 9 utdanningsprogrammer har en nedgang i antall nye lærekontrakter i 2019–20 sammenlignet med året før. Design- og håndverk har den største prosentvise nedgangen, på 15 prosent. Det største lærefaget innen design og håndverk, frisørfaget, står for en stor del av denne nedgangen. Restaurant- og matfag hadde en nedgang på 5 prosent sammenlignet med året før.

Elektro- og datateknologi har derimot den største nedgangen i antall, med 277 færre nye lærekontrakter enn året før. Dette tilsvarer en nedgang på 8 prosent. Elektro- og datateknologi skiller seg ikke spesielt ut når det gjelder antall permitteringer. I den første rapporteringen fra evalueringen av Utdanningsløftet 2020, knyttes nedgangen i elektrofag blant annet til at det har vært en nedgang i, eller utsettelse av, flere prosjekter (Høst mfl. 2021). Det var også færre søkere til læreplass i elektrofaget fra 2019 til 2020, og bransjeorganisasjonene og opplæringskontorene har lenge uttrykt at har vært for mange skoleplasser sammenlignet med arbeidslivets behov (Høst mfl. 2021). Usikkerheten i markedet kan også gjøre at bedrifter i privat sektor generelt blir mer forsiktige med å ta inn nye lærlinger (Høst mfl. 2021). Det har også vært en relativt stor nedgang i antall nye lærekontrakter i teknologi- og industrifag, service og samferdsel og bygg- og anleggsteknikk det siste året, på henholdsvis 229, 202 og 168 færre nye kontrakter.

Kun to utdanningsprogrammer, helse- og oppvekstfag og naturbruk, har hatt en økning i antall nye lærekontrakter fra 2018–19 til 2019–20, men økningen er relativt

beskjeden.

Antall nye lærekontrakter fordelt på utdanningsprogram

Kilde: [Utdanningsdirektoratet](#)

	2010– 11	2011– 12	2012– 13	2013– 14	2014– 15	2015– 16	2016– 17	2017– 18
Bygg- og anleggsteknikk	3 746	3 702	3 667	3 760	3 820	3 941	4 500	4 917
Design og håndverk	1 319	1 166	1 127	1 095	1 069	1 046	955	988
Elektro og datateknologi	2 997	3 230	3 165	3 132	3 125	3 036	3 211	3 582
Helse- og oppvekstfag	2 661	2 872	2 988	3 201	3 657	3 609	3 935	4 112
Naturbruk	436	417	433	500	532	572	689	752
Restaurant- og matfag	1 213	1 135	1 123	1 114	1 145	1 104	1 245	1 122
Service og samferdsel	1 827	1 841	1 960	2 091	2 318	2 498	2 669	2 766
Teknologi- og industrifag	3 973	4 049	4 146	4 280	4 071	3 946	4 218	4 229

Nedgang i 10 av 11 fylker

Bortsett fra Oslo ser det ikke ut til å være en sammenheng mellom hvor hardt fylkene er rammet av pandemien og hvor mange som får lærekontrakt. Alle fylkene, med unntak av Møre og Romsdal, har hatt en nedgang i antall nye lærekontrakter. Oslo, som har vært hardt rammet av pandemien, har en nedgang på nesten 10 prosent. Også Rogaland, som har vært mindre preget av nedstengninger, strenge tiltak og permitteringer, har en nedgang på 10 prosent.

Trøndelag og Viken, som også har vært hardt rammet av pandemien, har en relativ liten nedgang i antall nye lærekontrakter sammenlignet med Oslo.

Antall nye lærekontrakter, 2018–19 og 2019–20

Fylke	2018–19	2019–20	Endring (prosent)
Møre og Romsdal	1 259	1 307	3,80 %
Trøndelag	2 491	2 477	-0,60 %

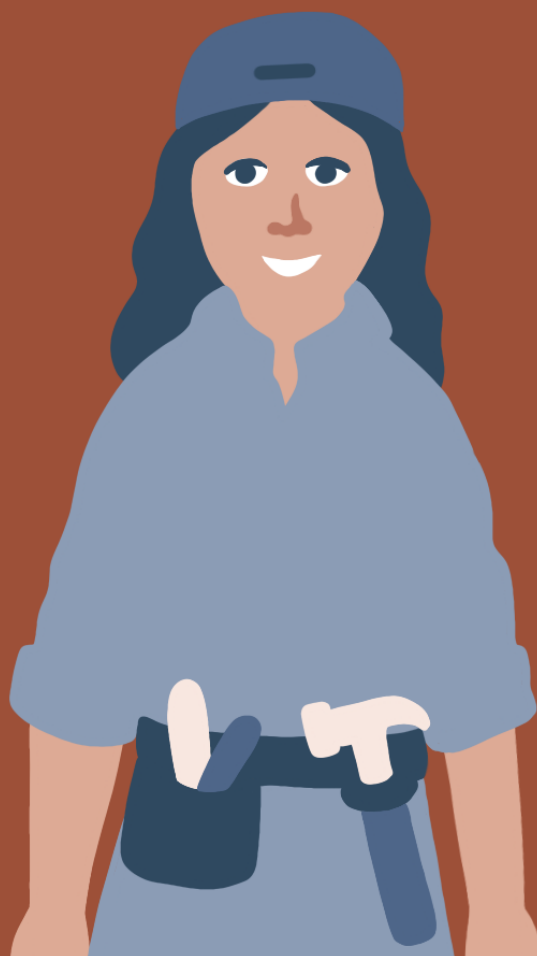
Viken	3 869	3 823	-1,20 %
Troms og Finnmark	1 390	1 369	-1,50 %
Agder	1 508	1 475	-2,20 %
Vestfold og Telemark	1 738	1 698	-2,30 %
Innlandet	1 525	1 464	-4,00 %
Nordland	1 419	1 342	-5,40 %
Vestland	3 143	2 934	-6,60 %
Oslo	1 866	1 686	-9,60 %
Rogaland	2 830	2 555	-9,70 %

Flere startet fagopplæring i skole i 2019–20

Elever som ikke får læreplass, har rett til å få opplæring i faget i skole. Det er 10 prosent flere som startet fagopplæring i skole i 2019–20, sammenlignet med 2018–19. Økningen det siste året kan ha sammenheng med at det kan ha vært vanskeligere å få læreplass som følge av koronapandemien.

Fortsatt stor interesse for læreplass

Antall søkere til læreplass har økt de siste årene, og det var 900 flere som hadde søkt læreplass via Vigo per 1. mars 2021 enn året før. En undersøkelse blant som elever som gikk vg2 våren 2020, tyder på at det er relativt få som har latt koronasituasjonen påvirke hva de valgte å gjøre etter vg2 (Andersen mfl. 2021). 68 prosent av elevene oppga at koronasituasjonen ikke hadde betydning for hva de valgte etter vg2, mens 14 prosent oppga at det fikk dem til å ta et annet valg enn de hadde planlagt. Det er likevel for tidlig å vurdere hvilken betydning koronapandemien har fått for ungdommers valg av utdanning.

Flere søkte læreplass i 2021.

Mange parter har gjort en stor innsats for lærlingene

Intervjuer med fylkene og yrkesopplæringsnemndene tyder på at bedriftene og opplæringskontorene har strukket seg langt for å tilby læreplasser, og at fylkeskommunene og partene har jobbet mye med læreplassformidlingen (Andersen mfl. 2021). I tilfeller der det har vært utfordrende å skaffe nye læreplasser, trekker flere fylkeskommuner frem andre årsaker enn koronapandemien som vel så viktige, som for eksempel feil dimensjonering av vg2-tilbud (Andersen mfl. 2021).

Mange parter har gjort en stor innsats, både for å beholde lærlinger igjennom vanskelige tider, for å ta inn nye lærlinger og for å gi opplæring til lærlinger som har vært rammet av pandemien. Også lærlingene selv har gjort en innsats for å fullføre læretiden under varierende rammebetingelser og usikre tider.

Pandemien er fortsatt ikke over, og vi vet ikke hva de langsiktige konsekvensene for fagopplæringen vil bli. Fylkeskommuner og yrkesopplæringsnemnder uttrykker i

intervjuene at det kan bli utfordrende å opprettholde det høye inntaket av lærlinger i 2021, siden næringslivet har vært hardt rammet over lengre tid. I tillegg var det mange elever som ikke fikk utplassering i bedrift gjennom yrkesfaglig fordypning i 2020, noe som kan gå utover mulighetene til å få lære plass i 2021 (Andersen mfl. 2021).

Kilder

Andersen, R. K., M. Bråten, E. Bøckmann, M. T. Kindt, Marianne, T. Nyen og A. H. Tønder (2021), Håndtering og konsekvenser av koronautbruddet for videregående opplæring. Fafo-rapport 2021:09.

Høst H., O. S. Lillebø, R. B. Myklebust, K. Reegård og A. Skålholt (2021). Evalueringsrapport av Utdanningsløftet 2020: Iverksettingen av fire tiltak rettet mot videregående opplæring høsten 2020. NIFU Arbeidsnotat 2021:1

Regjeringen (2020): Midlertidige unntak knyttet til fag- og svenneprøver og eksamen. Pressemelding nr. 88, 2020.

Utdanningsdirektoratet (2018). Utdanningsspeilet 2018. Del 2: Hvilke faktorer påvirker om ungdommer får lære plass?

Utdanningsdirektoratet (2021). Fakta om fagopplæringen 2019-20.